

LECTURE #12
WRITING AUDIT REPORT
Rizaev N.K. - DSc

“БАНК АУДИТИ” ФАНИ
МАЪРУЗА №12
АУДИТ ҲИСОБОТИНИ ЁЗИШ
РИЗАЕВ Н.К – DSc

Режа:

- 1. Аудиторлик текшируви натижаларини умумлаштириш ва баҳолаш**
- 2. Аудиторлик ҳисоботи ва уни тузиш тартиби**

Таянч сўз ва иборалар: Банк аудити, аудит натижалари, аудит натижаларини баҳолашг, аудит ҳисоботи.

1. Аудиторлик текшируви натижаларини умумлаштириш ва баҳолаш

Аудит текшируви натижасида ыўйидагиларга эътибор ыаратиш лозим бщлади:

- ишчи хужжатларни шарҳлаш ва якуний ишчи хужжатларни тайёрлаш
- аниқланган камчиликларнинг муҳимлик даражасини баҳолаш
- аудиторлик далилларнинг етарлилигини баҳолаш
- фаолият кўрсатаётган корхона принципи билан боғлиқ омилларни баҳолаш
- фаолият кўрсатаётган корхона принципи билан боғлиқ омилларни баҳолаш
- бухгалтерия ҳисоботидаги ахборотларни тақдим қилиш ва баён қилиш
- ҳисобот тузилганидан сўнг содир бўлган ҳодисаларни баҳолаш
- мижоз-корхона раҳбариятига тақдим қиладиган ёзма ахборотини тузиш
- аудиторлик ҳисоботи ва хулосасини тузиш

Аудиторлик текширувининг асосий босқичларини ўтказиш натижалари аудит ўтказишдан қўйилган мақсадга эришилганлик даражасини баҳолаган ҳолда аудиторнинг ишчи хужжатларида қайд қилиниши лозим. Масалан,

аудит ўтказиш дастурининг «Дебитор ва кредитор қарзларни текшириш» бўлими бўйича ўтказилган аудит натижаларини баҳолашда қуйидаги аудиторлик амалларини таҳлил қилиш ва баҳолаш мақсадга мувофиқ:

- кейинги пул қиримлари ва тегишли счётлар қолдиқларидан тўланган тўловларга доир дастлабки ҳужжатларни текшириш. Аудиторлар одатда бухгалтерия баланси тузилгандан кейинги то аудит ўтказилган охириг кунга қадар амалга оширилган тўловларни ҳам текширади. Бу текширув натижалари ҳисоб ма'лумотларининг ишончлилигини жорий мажбуриятларни балансда акс эттиришнинг тўлиқлиги ва ҳаққонийлиги нуқтаи назаридан баҳолашга имкон беради. Ушбу амалларни бажариш натижасида жорий мажбуриятлар тўлиқ ва ҳаққоний акс эттирилганлиги тўғрисида олинган далиллар, бухгалтерия ҳисоботи тузилганидан сўнг тўланган қарзларга нисбатан этарли даражада деб баҳоланиши мумкин. Шундан сўнг аудитор тўлови тасдиқланган ва тасдиқланмаган қарзлар суммаларининг катта - кичиклигини баҳолайди;

- счётларни бухгалтерия ҳисоботи тузилганидан сўнг тайёрланган моддий жавобгар шахслар ҳисоботлари билан, ҳисоб ма'лумотлари бўйича қолдиқлар билан солиштириш. Бухгалтерия ҳисоботи тузилган кундан олдин олинган барча счётлар (етказиб берилган товарлар, бажарилган иш ва кўрсатилган хизматлар учун) жорий даврдаги ҳисобда ва шу давр учун тузилган ҳисоботда акс эттирилиши керак. Шунинг учун бухгалтерия баланси тузилган санадан сўнг тайёрланган материаллар ҳаракати тўғрисидаги ҳисоботлар ва счётлардаги саналар, мулклар ва мажбуриятларнинг балансда тўғри акс эттирилганлигини текшириш мақсадида таққосланиши мақсадга мувофиқ.

- мавжуд қолдиқларни счёт-фактуралар ма'лумотлари, моддий жавобгар шахслар ҳисоботлари ва тўлов ҳужжатлари билан солиштириш. Агар дебитор ва кредитор қарзларнинг миқдори хўжалик юритувчи суб'ект молиявий аҳволи учун сезиларли даражада бўлса, аудиторлар ҳисобга

олишнинг тўғрилиги ва аниқлигини текшириши, шунингдек, ҳисоб ма'лумотлари бўйича мажбуриятларнинг ошириб кўрсатилмаганлигини аниқлашлари лозим. Бу ҳолда дастлабки ҳужжатлар ма'лумотлари аналитик ҳисоб регистрлари (журналлар, оборот ёки салдо ведомостлари) да акс эттирилган ахборотлар билан, олдин энг катта қолдиқлиларидан бошлаб (чунки улар бўйича ошириб кўрсатиш эҳтимоли кўпроқ) солиштирилади. Олинган ма'лумотлар бўйича ҳисоб ёзувларида (масалан, битта счётни ҳисоб регистрида икки марта акс эттириш ва шунга ўхшаш) мажбуриятлар (дебитор ва кредитор қарзлар) ошириб кўрсатилиш ҳолатларининг катта-кичиклигини баҳолаш зарур. .

- бухгалтерия ҳисоби ма'лумотлари мол этказиб берувчиларга барча мавжуд қарзларни ўзида акс эттиради;
- сотиб олинган моддий ресурслар, кўрсатилган хизматлар ва бажарилган ишлар тегишли ҳисобот даврида акс эттирилган. Бунда аудит ўтказиш чоғида контрагентлардан тасдиғини олиш зарурлиги тўғрисида гувоҳлик берадиган омилларни белгилаб қўйиш керак: харидларни ички назорат қилиш тузулмасининг бўшлиғи; молиявий муаммолар; товар-моддий бойликлар бўйича қолдиқлар чиқаришда ёки қарздорларни текширишда йўл қўйилган хатолар тўғрисидаги фактлар; бир неча мол этказиб берувчилардан қилинган катта харидлар; харидлар тўғрисидаги ҳисобот бухгалтерия балансини тузиш санасига тайёрланмаган.
- Ёзма шаклда олинган далил-исботларни энг ишончли деб тан олиш қабул қилинган. Ёзма тасдиқларнинг ишончилиги уларнинг тўғри расмийлаштирилишига боғлиқ. Тасдиқлар ишончилигининг таҳлилидан келиб чиқиб, тасдиқланган ва тасдиқланмаган суммаларнинг катта-кичиклиги, шунингдек мажбуриятларнинг ишончилиги тўғрисида аудитор фикрини шакллантириш учун олинган далиллар этарлилиги баҳоланади; ҳисобга оладиган аналитик ҳисоб регистрларини текшириб чиқиши, ҳамда уларни Бош дафтар ма'лумотлари билан таққослаши лозим. Ҳисоб-китоб

муомалалари ҳисобга олинадиган счётларни таҳлил қилишда қуйидагилар аниқланиши мумкин:

- мол этказиб берувчилар счётлари бўйича дебет қолдиқлар;
- мансабдор шахслар, директорлар, раислар, шў'ба ва тобе корхоналарга ва бошқа ўзаро боғлиқ томонлардан қарзлар суммалари;
- мол этказиб берувчилар билан ҳисоб-китобларга доир ҳаддан ташқари катта тузатишлар;
- да'во муддати ўтиб кетган ёки ўтаётган тўланмай қолган счёт-фактуралар.

2. Аудиторлик ҳисоботи ва уни тузиш тартиби

Аудиторлик ҳисоботи - хўжалик юритувчи субъект раҳбариятига тақдим этиладиган, аудиторлик текширувининг бориши, бухгалтерия ҳисобини юритишнинг белгиланган тартибидан аниқланган четга чиқишлар, молиявий ҳисоботдаги ҳуқуқ бузилишлари тўғрисида батафсил маълумотлар, шунингдек, аудиторлик текширувини ўтказиш натижасида олинган ва аудиторлик хулосасини тузиш учун асос ҳисобланадиган бошқа ахборотдан иборат бўлган махфий ҳужжат.

АУДИТОРЛИК ҲИСОБОТИНИНГ ҚИРИШ ҚИСМИДА ҚУЙИДАГИЛАР АКС ЭТАДИ:

- аудиторлик фаолиятини амалга оширишга лицензиянинг рақами ва санаси
- аудиторлар ва аудиторлик текширувида қатнашган бошқа шахслар тўғрисидаги маълумотлар

• аудиторлик текширувини ўтказиш учун асос ва хўжалик юритувчи субъект фаолиятининг умумий тавсифи

АУДИТОРЛИК ҲИСОБОТИНИНГ ТАҲЛИЛИЙ ҚИСМИДА ҚУЙИДАГИЛАР АКС ЭТАДИ:

- хўжалик юритувчи субъектда ички назорат ҳолатини текшириш натижалари
- бухгалтерия ҳисоби ҳолати ва молиявий ҳисоботни текшириш натижалари
- молиявий-хўжалик фаолиятини амалга ошириш пайтида қонунчилик талабларига риоя этилишини текшириш натижалари
- солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ҳисоблаш ҳамда тўлашнинг тўғрилигини текшириш натижалари
- активларнинг бутлигини текшириш натижалари
-

Кўрсаткичлар	Аудиторлик хулосаси	Аудиторлик ҳисоботи
Фойдаланиш субъектига кўра	Молиявий ҳисоботлардан фойдаланувчилар гуруҳига мўлжалланган	Корхона раҳбариятига мўлжалланган
Ҳужжатдаги маълумотларнинг очиклиги ва махфийлигига кўра	Барча ташқи фойдаланувчилар учун очик бўлган, тижорат сири ҳисобланмаган маълумотларни акс эттиради	Фақатгина мижоз раҳбария-тига тегишли бўлган ва мижоз тижорат сири ҳисобланган (махфий) маълумотларни акс эттиради
Маълумотларнинг тафсилотига кўра	Молиявий ҳисоботларнинг БҲМСга мос тузилгани юзасидан фақатгина умумий маълумот берилади	Аудит текшируви юзасидан аниқланган камчиликлар бўйича батафсил маълумот-лар берилади
Тавсиявий хусусиятига кўра	Молиявий ҳисоботлар ва бухгалтерия тизимида аниқланган камчиликларни бартараф этиш борасида ҳеч қандай тавсия келтирилмайди	Молиявий ҳисоботлар ва бухгалтерия тизимида аниқланган камчиликларни бартараф этиш борасида батафсил тавсиялар келти-рилади

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ibragimov A.K., Auditning xalqaro standartlari asosida tijorat banklarida ichki auditning tashkiliy asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: Moliya. 2013. – 384 b.
2. Karaliyev T. Fayzullaeva M. Bankovskiy audit.TMI. 2014.
3. Yadgarova M., Qurbonov R. Bank auditi. Darslik. –T.: «IQTISOD-MOLIYA» 2019 y.
4. Tuychiyev A., Qo'ziyev I., Avloqulov A., Sherimbetov I., Avazov I. Audit. Darslik. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2019. – 530 b.
5. [Wally Smieliauskas](#), [Kate Bewley](#). Auditing: An International Approach Hardcover. McGraw-Hill Ryerson; 6 edition. 800 pages. 2014.
6. David O'Regan. International Auditing: Practical Resource Guide 1st Edition, Wiley; 1 edition, 312 pages. 2015.
7. Fayziyev Sh.N., Dusmuratov R.D., Karimov A.A., Qo`ziyev I.N., Avlokulov A.Z. Audit. Darslik. –T. OQTISOD-MOLIYA, 2015. -392 b.